

На сьогоднішній день будівництво в Україні відіграє важливу роль. Тому що багато будинків, заводів, підприємств зруйновано. І це все потрібно заново відбудувати. Дуже добре коли нам допомагають інші країни, які не залишаються в стороні. «Відтак, німецька компанія-виробник будівельних матеріалів Fixit, попри війну, будує в Україні другий завод, який буде розташований у Львові, а ірландська компанія Kingspan Group планує також у Львові будівництво капмусу будівельних матеріалів, який складатиметься із 6 виробничих зон, включаючи виробництво передових ізоляційних матеріалів та рішень для централізованого опалення.» [4]

Отже, підводячи підсумки, можна сказати, що війна в нашій країні значно змінила умови інвестування. Але такі країни як Німеччина, Норвегія, США, Великобританія та інші зацікавлені інвестуванням в Україну. А це означає, що наша держава до сих пір залишається привабливою для подальших інвестицій.

Список використаних джерел

1. Чому варто інвестувати в Україну? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693386/> (дата звернення 28.09.2023)
2. Не спізнитися на «український потяг». URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/18/689232/> (дата звернення 28.09.2023)
3. IT під час війни: виклики, перспективи, досягнення. URL: <https://interfax.com.ua.cdn.ampproject.org/v/s/interfax.com.ua/news/blog/> (дата звернення 28.09.2023)
4. Інвестиції в економіку під час війни. URL: <https://gmk-center.cdn.ampproject.org/v/s/gmk.center.ua/posts/yak-svitovi-promislovi-giganti-rozvivajut-virobnictvo-v-ukraini-pid-chas-vijni/amp/> (дата звернення 28.09.2023)

Чуй Ірина Романівна,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів, економічної безпеки,

банківської справи та страхового бізнесу;

Павлюк Богдана Олександрівна,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»;

Львівський торговельно-економічний університет

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Системне вивчення проблем розвитку освітньої сфери сьогодні неможливе без дослідження її фінансової спроможності. Право на якісну освіту може бути реалізоване виключно за умови достатнього фінансування

освіти та ефективного використання коштів. Саме достатнє фінансування та ефективне витрачання коштів є однією із головних умов забезпечення права на якісну і доступну освіту та створює належні умови для рівного доступу до її здобуття.

Джерела, за рахунок яких забезпечується фінансування освіти, відображені на рис. 1. Заклади освіти самостійно розпоряджаються надходженнями від провадження господарської та іншої діяльності, передбаченої їхніми установчими документами.

Рис. 1. Джерела фінансування освіти в Україні

Джерело : складено на основі [1].

Впродовж останніх років Україна витрачає на освіту з бюджетів різних рівнів, включно із спеціальними фондами в середньому 5,9 % ВВП. Структура видатків Зведеного бюджету України на освіту за освітніми рівнями у 2021 році характеризувалася такими показниками: дошкільна освіта – 15,5 %, загальна середня освіта – 47,9 %, професійна (професійно-технічна) освіта – 4,5 %, фахова передвища освіта – 20,7 %.

Видатки на освіту у 2022 році за видами бюджетів розподілилися таким чином: 20,1 % - з державного бюджету, 79,9 % - з місцевих бюджетів. Процеси бюджетної децентралізації, розпочаті з 2015 року, зумовили тренд до зменшення питомої ваги видатків на освіту у державному бюджеті і відповідно збільшення у видатках місцевих бюджетів за всіма освітніми рівнями.

Аналізуючи рівень фінансування освіти в Україні за останні роки (рис. 2), можна зробити висновок, що з 2017 по 2022 рік спостерігалася тенденція до скорочення частки бюджетних витрат на освіту (з 5,97 % до 5,6% ВВП). Водночас зменшився рівень фінансування освіти до ВВП з державного бюджету (на 0,11 відсоткові пункти) та з місцевих бюджетів (на 0,26 відс. пункта).

Рис. 2. Рівень видатків на освіту у % до ВВП у 2017-2022 рр.

Джерело: розраховано за [2].

Динаміку сукупних видатків Зведеного бюджету України та видатків на освіту у 2017-2022 роках представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Видатки Зведеного бюджету України на освіту у 2017–2021 рр.

Роки	Сума, млн грн			
	Видатки Зведеного бюджету, всього	З них видатки на освіту:		
		всього	з державного бюджету	з місцевих бюджетів
2017	1056973,1	177915,8	41297,3	136618,5
2018	1250189,5	210032,3	44324,3	165708,0
2019	1372350,6	238758,7	51656,6	187102,1
2020	1595395,9	252283,7	52857,8	199425,9
2021	1845367,4	312917,9	63839,7	249078,3
2022	3043499,1	290758,5	58508,1	232250,4

Джерело: складено за: [2].

За досліджуваний період загальна сума видатків Зведеного бюджету збільшилася із майже 1057 млрд грн до 3043,5 млрд грн (що складає 188,2% приросту), а сума видатків на освіту збільшилася із 177,9 млрд грн до 290,6 млрд грн (або всього на 63,4 %). Те, що темп приросту видатків на освіту суттєво відстає від темпу росту сукупних видатків бюджету негативно характеризує стан фінансування цієї галузі. Зважаючи на те, що лівова частка видатків освіти – це заробітна плата, то її недофінансування призводить до зменшення реальних доходів працюючих у цій сфері та втрати мотивації у покращення якості освітньої послуги.

Хоча за останні роки в абсолютному виразі держава дещо збільшила обсяги видатків із Державного бюджету на освіту, проте це збільшення є незначним, результатом чого є скорочення доступу громадян до отримання вищої освіти, передусім, на навчання за рахунок державного бюджету.

Фінансування цієї статті з державного бюджету у 2017 р. складало майже 41,3 млрд грн та до кінця 2022 р. її сума зросла до 58,5 % (всього на 41,6%). Трохи краща ситуація з динамікою фінансування освіти з місцевих бюджетів: за період 2017-2022 рр. її сума зросла із 136,6 млрд грн до 232,3 млрд грн, що складає 70 % приросту. Бачимо негативну динаміку видатків на освіту у 2022 році, в рік вторгнення на територію України російських загарбників. Через скорочення освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, на 6,8% скоротилася сума видатків на цю галузь. Скороченню підпали видатки на заробітну плату педагогам та нарахування на неї.

Через безпрецедентну бюджетну економію протягом 2022 року на видатках соціального спрямування (на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист населення), замороження зростання оплати праці (мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму), скорочення капітальних видатків рівень видатків на освіту у сукупних видатках Зведеного бюджету скоротився із в середньому 16,8 % протягом 2017-2021 рр. до всього 9,55 % у 2022 р. (рис. 3).

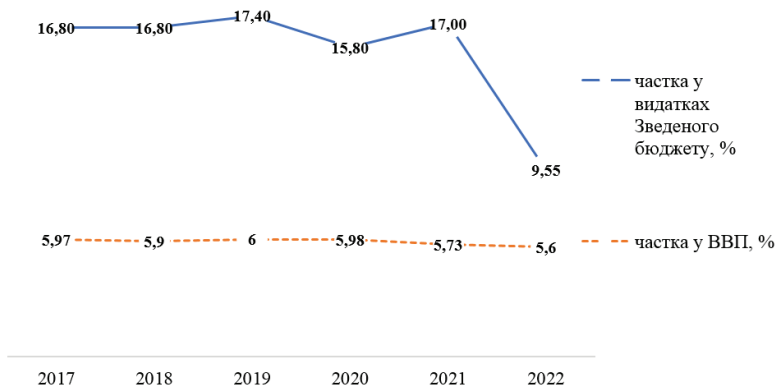

Рис. 3. Видатки на освіту у % до видатків Зведеного бюджету та ВВП за 2017-2022 рр.

Джерело: розраховано за [2].

Основними фінансуючими організаціями в Україні є адміністратори бюджету (центральні та місцеві органи влади) та приватний сектор, представлений домогосподарствами та фізичними особами.

Аналіз видатків на освіту у розрізі видів бюджетів показує, що лівова частка видатків лягає на місцеві органи влади. Частка цих видатків зростає на 3,1 відсоткового пункту: у 2017 р. – 76,8%, у 2018 р. – 78,9%, у 2019 р. – 78,4%, у 2020 р. – 79 %, у 2021 р. – 79,6 %, у 2022 р. – 79,9%. Відповідно частка видатків на освіту, що фінансується із державного бюджету зменшується із 23,2% до всього 20,1 %.

Очевидно, що найбільша частка видатків Зведеного бюджету на освіту у 2021 рр. припадала на загальну середню освіту (47,9 % або 149,991 млрд грн). З них 59,2% видатків лягає на міські бюджети, 18,2 % - на селищні бюджети та 15,9% - на сільські бюджети.

Обсяг видатків з бюджетів України на фахову передвищу та вищу освіту склав у 2021 р. 64,8 млрд грн або 20,7 % усіх видатків на заклади

освіти, основну частину цих видатків профінансовано з державного бюджету (а саме 83 %), решта – з обласних бюджетів (12,7 %) і міських бюджетів (2,8%).

На фінансування дошкільної освіти у 2021 році було виділено 48,6 млрд грн або 15,9 % усіх видатків. З них 78,8 % профінансовано завдяки міським бюджетам, 11,9 % - завдяки селищним та 9,1 % сільським бюджетам.

На утримання закладів професійної (професійно-технічної) освіти у 2021 р. було виділено 14,2 млрд грн (4,5 %), у тому числі обласними бюджетами – 66,2 % та 30,2% - міськими бюджетами.

На тлі зниження частки видатків на освіту у 2022 році припинено державне фінансування комунальних витрат вищих навчальних закладів, які, так само як і закупівля обладнання і книг, оновлення гуртожитків, фінансуються з доходів від надання платних послуг. Вкрай обмежене стажування викладачів у провідних зарубіжних освітніх центрах за державні кошти. Оплата праці викладачів закладів вищої освіти залишається низькою.

Представлені в рис. 4 показники дають можливість виявити певні особливості фінансування освіти у розвинених країнах: бюджетне фінансування мають найбільш розвинені країни, з високим рівнем ВВП на душу населення та високим рівнем державних витрат на освіту в складі ВВП. Частка ВВП, яка витрачається на освіту у більшості країн коливається від 4,3 % до 6,6 %. Середній показник для країн Організації економічного розвитку та співробітництва (ОЕСД) складає 4,9%. Відносний показник України знаходиться у межах значень США, Великобританії, Канади, Бельгії та складає 6 % (2019 р.) та 5,6% (2022 р.). Проте ст. 61 Закону України «Про освіту» визначає необхідний обсяг бюджетних асигнувань на сферу освіти у розмірі не менш 7% від ВВП. Тож з моменту набуття незалежності Україні не вдалося вийти на такий рівень фінансування освіти жодного бюджетного року.

Якщо в Європі, й особливо в скандинавських країнах, робиться акцент на державному фінансуванні системи освіти, то в інших розвинутих країнах велика частка інших джерел фінансування вищої освіти.

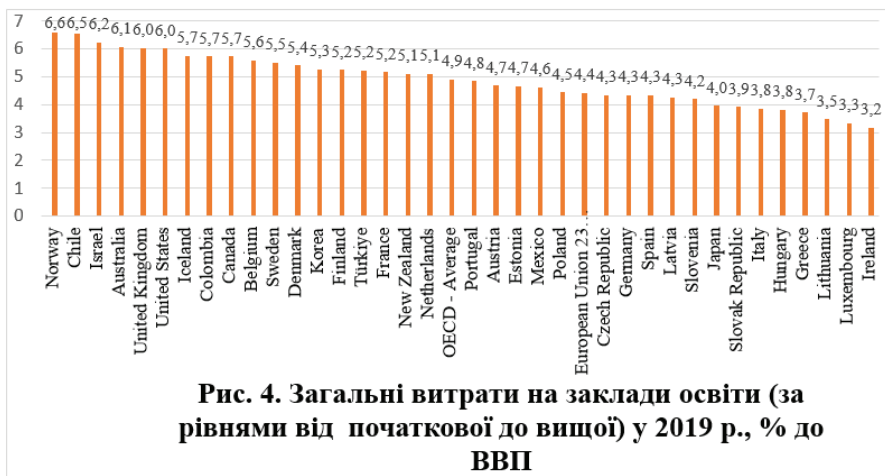

Рис. 4. Загальні витрати на заклади освіти (за рівнями від початкової до вищої) у 2019 р., % до ВВП

Джерело [3].

Система реформування фінансування освітньої галузі в Україні має передбачати:

- створення прозорого ринку надання освітніх послуг;
- залучення значних додаткових фінансових інструментів, у тому числі кредитних ресурсів, під гарантії держави;
- перехід від дотацій на освіту до інвестування в освіту;
- стимулювання мотивації студентів до якісного навчання;
- залучення коштів банківського сектору до пільгового студентського кредитування.

Основним інструментом нової моделі фінансування вищої освіти має стати створення персоніфікованої системи доступу до фінансових ресурсів для реалізації індивідуального освітнього розвитку людини.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Звіти про виконання бюджету за 2017-2023 рр. Портал OpenBudget. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/expenses?class=program&view=table> .
3. OECD data. URL: <https://stats.oecd.org/>.